

ՄԵՂՈՐ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱՍՏՈՐԵԱՅ

Սը հրապարակել ամեն ամսոս 10 թն, 20 թն և վերջինն:	Տարեկան գինն է 150	ԴՐՈՂ:	Տ. անոցումը մէկ անգամ համար պողին 100 Ժր
Ստորագրութեան պէղերն են:	Վ. Եղամեայ " 70 "		" Երկուս " 80 "
Կ. Պօլեւ. Բիւրոյատրայ Բիւրո-Յեան Ըն-	Մէկ Բիւրո " 4 "		" Երեք " 60 "
Բերդարան. Մեծ և փոքր Լեւոյ Գոս- Բիւր- Ծ.	Որ Բիւր-էն ուղիք իրայ ստորագրելի:		Մեծ, պատկերաւոր և խոշոր գրեւոր Եղած
Ձեռն-Բիւր. և Գալանիք Ընկ. Գրատեղեւոր:	Դոստ Երկուսիք Լրագրոց ճամբոս Ժախիք		Ժանոցումը երկուս անգամ անգամ:
Տրապիւն. Պ. Խ. Երման:	Խաղաղին Լրաց է:		

ՅՈՒՆՎԱՐ 20

Զ. ՏԱՐԻ 1862

ԹԻԻ 150

ՕԳՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մերին գաղտնի թշնամիներէն ու անոնց խօսքին հաւատացող միամիտներէն ոմանք չատ անգամ մեզ բամբասած են, իբր թէ աղբին խռովութեանը պատճառ կ'ըլլանք: Ի թագիր ներք երբէք խռովութեանց պատճառ եղած չեն և չեն ըլլար. անոնք աղբի մը բուն վիճակը կը ճանցցնեն, և ժողովուրդը իր թըշնամիներն ու անոնց թշնամութիւնը հեռալքնելու կ'աշխատի նէ՛ խռովութիւն ելլաւ կ'ըսեն անոնք, որ բուն իրենք պատճառ եղած են խռովութեան. խռովութեան՝ որ կը սիրեն ալ, վասն զի գայլը մառախլապատ օրը կը սիրէ կ'ըսեն:

Վեհ հայ մերձակայ անցեալի մը ցաւալի օրերէն ճանձրացած, չարեացապարտ գլուխներուն վրայ բիւր անէ՛ք կարդալով՝ երբ ան համբեր կ'սարսփէ աղբային խաղաղութեան և բարեկարգութեան հրեշտակին երեւնալուն, զոր կը յուսայ քիչ ատենէն տեսնել և անով աղբային վարչութիւնը կազմել՝ ահա խռովութիւն սիրող անձինք նորէն ոտքի վրայ կ'եննեն և միայնքը գրգռել ու զայրացնել կը փորձեն:

Մեղա՛, անցա՛ այն ատենները, ուր հայ մը իր հարստութեանը կամ համբաւին կամ շողալիւստութեանը վրայ վատահացած կ'եւ նէր ինքզինքը աղբային պաշտօնի մը վրայ կը գնէր ու իր խելքովը աղբը կառավարել կ'ուզէր, գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ ժողովուրդին հոգին կը քամէր և աղբը թըշնամութեան թշնամութիւն կը գլորէր: Ժողովուրդը ալ չըստի թողու, որ աղբային

վարչութեան երասանակները առտուն կա՛նուխ արթնցողին ձեռքն անցնի, ալ այսուհետեւ իր ընտրած անձը պիտի դնէ աղբային կառավարութեան գլուխը և որուն վրայ վրա տահալութիւն որ ունի՝ անոր ձեռքը պիտի յանձնէ աղբին ապագան:

Մի գիտեն ամեն անոնք որ ատեն մը աղբային գործերը իրենք վարած են՝ ամեն ըրածնուն համար միայն Մտուծու պատասխանատու ըլլալով. այն Մտուծու՝ զոր միայն իրենց չըթուենքովը կը պաշտեն: Մտոր ապացոյցներն ալ տեսան մօտերս և ալ չ'ենք կըրնար երկմտիլ թէ համարված չեն տակաւին որ ժողովուրդը չըստի ներք ինքնահրաւեր անձերուն՝ աղբային վարչութեան գլուխ անցնելու. կամ աղբային երկմտքի մատաւ կարարն ըլլալու:

Մի գիտցող պարոնները ամիս ու կէտի չափ ատեն առաջ կը լսեն և կը տեսնեն որ աղբասեր և աղքատասեր անձ մը հիւանդանոցի տառապեցող խղճալի վիճակին վրայ գուժը շարժելով՝ անոնց օգնելու համար ընկերութիւն մը կազմելու կ'եննէ այն անձերէն՝ որ աղբին համարումը վատըրկած են և երեսփոխան կամ թաղական խորհուրդներու անդամ կամ աղբային ուրիշ պաշտօնի մը ընտրելով են. ամեն թաղերէ լուսաւորեալ և խաւարեալ ըսվածներէ խառն ընտրելով քառասուն հոգիէ ընկերութիւն մը կազմել կ'ուզէ, որպէս զի մէկ կողմէն հիւանդանոցը բարեկարգով, միւս կողմէն աղբին մէջէն ատրեւ կարծիքները միմեան և սերը հաշտատիլ: Այս անձը այս ընկերութիւնը կազմել կ'ուզէ, միանգամայն և ժողովուրդին ի

բաւուները յափշտակած չ'ըլլալու և նոր խառ-
վուծիւն մը ծագելուն պատճառ տուած
չ'ըլլալու միջոցներն ալ կը մտածէ :

Այս խորհուրդը իմանալնուն պէս ազգին
ամեն խառվուծեանց պատճառ եղողները
խարդախ վարպետութիւններով կը խափեն
կը խափիրութեն այն անձն ու անոր բարեկամ
ները և ասոցին իրենք գաղանի կերպով ուղած
անձերնին ընտրելով ընկերութիւնը կը կաղ-
մեն, տեղապահ Արքեպիսկոպոսն ալ գաղանի
կերպով կը վաւերացնեն, և ահա իրենց կա-
նոնադրութիւնն ալ Սատիսի միջոցով հրա-
տարակել կուտան :

Այս բաւական չ'է՝ և ահա շաբաթ մը
ետքը ամեն եկեղեցիներու մէջ տեղապահին
կողմէն զրկւած գիրեր կարգացնել կուտան,
որով կը յորդորեն ժողովուրդը, որ տանի այդ
մարդոցը ստակ տայ :

Կը հարցնենք հիմայ մեր ընթերցողնե-
րուն. այս մարդոցը միտքը հիւանդանոցին
օգնել է՝ չ'է նէ ազգին մէջ նոր խառվուծիւն
մը սերմանել, եթէ բարեգործութիւն մը ը-
նելու համար էր՝ կրնային թողուլ որ վերս-
յիշեալ բարեսիրտ անձը այս գործը կատա-
րեր, որուն ընտրած մարդոց գոնէ կէսին վը-
րայ մեծ համարում ունէր ազգը և այն անձը
առանց դժգոհութիւն պատճառելու կրնար
իր նպատակին հասնիլ: Իսկայ բուն իրենց
գիտաւորութիւնը ազգային անխիղճութեան
ժամանակ ինքիք գլխունուն ազգային վար-
չութիւն մը հաստատել էր՝ իրենց ձեռքը
անցընելով ազգային կարեւոր պաշտօնները,
և եթէ չըլլալին ևս՝ գոնէ իրենց նպատա-
կին հասնին՝ ազգին մէջ նոր խառվուծիւն
պատճառելով: Վասն զի գիտէին, որ ժողո-
վուրդը պիտի հասկընար բուն իրենց գիտա-
ւորութիւնը և չըպիտի թողուր որ իրենք ա-
ռանձին ազգային վարչութիւն մը կաղմեն:
Ժողովուրդը համոզւած էր, որ ատենցմէ բա-
րեգործութիւն ստանալը՝ ինչպէս կ'ըսեն կար-
աքէն արտաւեր յուսալ էր. վասն զի ընկե-
րութիւն մը՝ ինչպէս անունէն ալ յայտնի է,
առանց ուրիշին ծանրութիւն ըլլալու ինք
միայն պիտի աշխատի իր նպատակին հասնե-
լու. ուստի եթէ ատենց գիտաւորութիւնն
ալ հիւանդանոցին խղճալեաց ձեռք կարկա-
ռել էր՝ պէտք էր որ այդ անձինքը առանց
ժողովուրդէն ստակ ուղեւը՝ իրենք միայն
հոգային այն հաստատութեան պէտքերը:
Հիւանդանոցը հիմայ Բեպիէիսկոպոսին, նշան-
աւարի և ուրիշ եկամուտներուն նուազելուն
պատճառով ամիսը 8000 ղուուշի չափ գու-

մարի մը կարօտութիւն ունի. ընկերութիւնը
շաբաթ մ'առաջ մեր լսածին նայելով մինչև
80 անձերէ բաղկացած է եղեր. ուստի եթէ
այդ մարդոց միտքը բարեգործութիւն ընել
էր, կրնային իրենց մէջը ամսէ ամիս 100 ա-
կան ղուուշ հաւաքելով այն գումարը երե-
ւան բերել և յանձնել առժամանակեայ վար-
չութեան, զոր ժողովուրդը ընտրած չ'է նէ
ալ, գոնէ ազգային թէթեւ գործերը տեսնե-
լու համար Բարձրագոյն դռան յանձնաժո-
ղովը ընտրած է և ժողովուրդն ալ չ'է ընդ-
դիմացած այն. ընտրութեան, սպասելով որ
Բ. դուռը ժամ առաջ շնորհէ իրեն Ազգային
Սահմանադրութիւնը և ինքը կաղմէ օրինա-
ւոր վարչութիւնը: Եթէ օգնական ընկեր-
ները այսպէս ընէին, այն ատեն ժողովուրդը
ըսելէք մը չ'էր ունենար և թերևս շնորհա-
կալ ևս կ'ըլլար: Այդ անձինքը չ'էն ուղեր
ազգին համար մէկ երկու հարիւր ղուուշ
տալ. ուրեմն ի՞նչ իրաւամբ, ի՞նչ միտքով
կ'ենեն ժողովուրդէն ստակ կ'ուղեն և իրենք
միայն անոնց տուած տոակին մատակարարու-
թիւնը վրանին կ'առնեն. մանաւանդ երբ որ
ժողովուրդը իրաւամբ կամ տարապարտուց
աւելի կասկած ունի իրենց վրայ քան թէ
համարում:

Այնքալ ազգին մէջ մարդ չ'էր մնացեր հի-
ւանդանոցի աղքատները հոգացող կամ հո-
գալու եղանակը գիտցող. ահա այն բարե-
գործ անձը կանոնաւոր ընկերութիւն մը կաղ-
մելու վրայ էր, որուն արգելք եղան. ահա
խնամակալ արկնայք պատրաստուած էին տա-
ռապէլոց վիճակը բարւոքելու և ամեն հո-
սիրով պիտի օգնէր անոնց, վասն զի մեծ վըս-
տահութիւն ունէր անոնց վրայ. վասն զի ա-
նոնց առաքինական և ազգասիրական գործե-
րը արեւու պէս պայծառ փայլեցան վերջին
փութորիկէն առաջ:

Այնքալ այդ պարոնները խնամակալ ար-
կններուն չափ խելք ունին, անոնց չափ բա-
րիք ըրած են Ազգին և կամ անոնց չափ հա-
մարում ունին Ազգին մէջ: Անոնց գործին
արգելք ըլլալը Ազգին Թշնամութիւնն է, և
երբ այսօր իրենք արգելք կ'ըլլան, ի՞նչպէս
կրնանք հաւատալ թէ իրենք բարեմտութեամբ
կը գործեն:

Ժողովուրդը անմիջապէս յայտնեց իր
դժգոհութիւնը այս օգնական ընկերութեան
դէմ, և այսօր իրար կ'երդմեցնեն ամենեւին
ստակ մը չըտալու այդ ընկերութիւնը կաղ-
մող անձերուն, և ի՞նչ միայն այս, այլև լաւ-
նուս նայելով այլ և այլ թաղերու մէջ զատ

ընկերութիւններ կը կազմեն որք այդ ընկերութեան հասկառակերու համար, որք ատոր վրայ հսկելու համար. և եթէ օր մըն ալ ժողովուրդը ամենեւին չուզէրով ազգին եկամուտները տակաւին այդ անձանց ձեռքը թողելու, երթայ ու արգելքներ դնել ուղի այդ ընկերութեան թող ան աս պատճառ չը բերեն խռովութիւն ծագելուն. ոչ ժողովուրդն է պատճառը ոչ լրագիրները. պատճառը բուն իրենք են այդ անձերը, որ ազգային ամեն հաստատութեանց դուռը մաշեցուցին, ժողովուրդին միտքը զայրացուցին, ազգին մէջ համարումնին կորուսին և տակաւին ազգային գործոց միջամուխ ու ձեռնամուխ ըլլալու փորձեր կ'ընեն:

Յայս ունինք որ այս ծաղրելի բարեգործութեան տէր ըլլալու փափաքող անձերը պէտք եղածը խորհելով պատճառ չ'են տար խռովութեան և չ'են փէր այն մոխիրը, որուն ներքեւ տակաւին անշէջ թաղված է կրակը:

ՏԵՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՃԵՄԵԱՆ

ԵՒ ՆՈՐ ԽՈՒՈՎԱԹԻՒՆ Ի ԲԵՐԱ

Դարձեալ կըզրուցենք ոչ ժողովուրդն է խռովութիւն արծարծողը ազգին մէջ ոչ լրագիրներն են ազգին կեանքը վրդովազները:

Հոկտեմբեր 20 էն 'ի վեր Բերայի ժողովուրդին գրեթէ ամբողջութեան խնդրանքը Տ. Գրիգոր Աճեմեան դադարեցաւ Բերայի եկեղեցուն սպասարդելէն: Դադարու դը և Թաղական խորհուրդը ուղեց որ անոր վրայ դատաստան ըլլայ. Բ. գրան կազմած Յանձնաժողովը որոշեց որ մինչև ազգային Սահմանադրութեան համեմատ նոր Պատրիարք մը ընտրուի նէ՝ այդ քահանան հոն չը հանգըլի: Այս որոշման վրայ՝ Բերայի ժողովուրդը հանդարտեցաւ և այն ատենէն մինչև հիմայ օր 3 ամիս է ամենեւին խռովութիւն մը չըկար: Կերեայ որ այդ քահանան յուսահատած ազգային Սահմանադրութեանն և ալ չըկրնարով համբերել գնացեր տեղապահ Արքեպիսկոպոսը թախաններ է: Արքեպիսկոպոսը ինք ալ չըկրնարով համբերութիւն պատուիրել և թող ներքի մեղսա ալ աւելցնելու, չըխիշելով թէ վերջիշեալ որոշումն ընող Յանձնաժողովին մէկ անդամն ալ ինք է և չըմտածելով թերևս թէ ժողովուրդին իրաւամբ չ'ախորժած մէկ քահանան դարձեալ անոր քով զըրկելը նոր խռովութիւն

թիւն պատճառել մըն է, թուղթ մը կը գրէ Բերայի Թաղական խորհուրդին և կ'իմացը նէ թէ Տ. Գրիգորը աւագ երեցութեան հրաժարականը տուած է և պիտի երթայ եկեղեցին քահանայագործելու

Ինչ աղէկ խօսք հասկըցող մարդեր ենք . . .

Աճեմեանին վրայ եղած վէճը աւագ երեցութեան մասին չ'էր ամենեւին. մանաւանդ այդ քահանան վաղուց տուած էր իր հրաժարականը: Վէճը այդ քահանային ուրիշ անկողնի վրայ համար էր և ժողովուրդին խիղճը չ'էր ներեր իրեն որ ինք Աստուծոյ տաճարը ազոթելու մտած ատեն իր և Աստուծոյ մէջ տեղը դնէր այն անձը, որմէ երես դարձուցած ըլլալու է Աստուծոյ ըստ մեր հաւատոց, ըստ հաւատոց ամեն քրիստոնեայներու և ըստ հաւատոց 'ի հարկէ նոյն իսկ տեղապահ Արքեպիսկոպոսին, որ առանց քննելու և իմանալու ժողովուրդին այդ քահանան մերժելուն պատճառները՝ իսկոյն իր եկեղեցին կը զրկէ զանի, երբ կ'երթայ ու կ'աղաչէ զինքը: Տեղապահ Արքեպիսկոպոսը պարտական էր աւելի բաղմնաթիւ ժողովուրդի մը սրտին անգործութեանը վրայ գլխաւոր քան թէ այդ քահանային վիճակին վրայ, որ եթէ յանցաւոր ալ չ'է իրեն համար, գէթ ամբաստանութեան ներքեւ է տակաւին:

Տեղապահ Արքեպիսկոպոսը չըյարգեց Բերայի ժողովուրդը, չ'ուղեց անոր խաղաղութեան յարատեւութիւնը տեսնել և այդ քահանան զրկեց հոն. խռովութիւնն ալ ան միջադէս սկսաւ՝ տեսնենք վերջը ո՛ր պիտի երթայ:

ՏԱՍՆ ՕՐԵՏԻԸ

(ՏԵՐ ԲԵ- 149)

Բ.

Երկուստարդը արիւն քրտինք թափելով ու շունչը հատած հեւալով եկաւ անցաւ Սասնայի թաղը և աջ կողմի երրորդ փողոցին մէջէն դէպ 'ի ձախ մտնելով եկաւ Սիւնիյան աղա սօֆաղը ըստման փողոցին մէջ տեղը հասաւ. հոն հին տան մը դրանը առջև վար իջեցուց իր սիրելի բեռը և դուռը բաղխեց. բացող չըկայ. դարձեալ կը զարնէ երկուստարդը, կրկին անդամ բացող չըկայ. համբերութիւնը հատած և լին չարագուշակ կոտորածներով դարձեալ կը զարնէ և աւելի ամուր: Անա-

գան կը բացվի դուռը և երիտասարդը ծերին ձեռքէն բռնած ներս կը տանի զանի և կամայուկ մը կը փակէ դուռը: Հետագայը դնայ բակին միւս ծայրը, գեանայորի սենեկի մը դուռը բացաւ և տեսնելով թէ ոչ ոք կայ ներսը, դարձաւ ծերին քովը և զանի այն սենեակը տարաւ: Հոն վառարանին քովը նստեցուց զանի և ըստ: « Հայր իմ, դուն հանգչէ հոս վայրկեան մը, ես ալ վեր երնեմ ու հասկընամ թէ ինչեր պատահած են իմ բացակայութեան: »

— Հոտ աղէկ. բայց զաւակս, հետաքրքրութիւնն ու երկիւղը իս անհնարին կերպով կը տանջեն ու կ'ուզեմ վայրկեան մ'առաջ տեսնել զինքը. ուստի՝ եթէ կարելի է, առանց հոս սպասելու ուղղակի վեր երնենք:

— Չ'է, կ'աղաչեմ հայրիկ, կեցիր քիչ մը հոս, տաքցիր քիչ մը. ես վեր երնեմ ու հիմայ կը դառնամ:

— Դուն գիտես զաւակս. բայց մ'ուշադար կ'աղաչեմ:

— Այ, ո՛չ, պատասխանեց երիտասարդը և վեր թռաւ:

Օտրուկն նստաւ վառարանին մօտ և ձեռքերը կրակին վրայ բռնած քանի մը անգամ իրարու մէջէ անցընելէն ետքը թեւեւ բուն տակը խօթեց: Վրա այն աչքերէն, որ ալ արտաւեր բղետցընելու համար միայն կաշին, արծաթափայլ հեղեղներու հոսանքներ սկսան ընթանալ որ իր թորչովեալ դէմքին լեռներուն ու ձորերուն վրայէն անցնելէն ետքը կուգային ծնօտին վրայի ձիւնապատ խիտ անտառին մէջ կը կրնային և ապա իր գոգը կը թափէին: Հառաչանայ, հեծութեան և բարբառի խառն ձայներուն մէջէն սա խօսքերը լսւեցաւ:

« Ա՛յ Տէր, ինչու տակաւին չ'ես կտրեր իմ բաղմագիտի ցաւերով փաթած վաճակեանքս. քիս թեղ . . . մի՛ ուշացրներ, վախճան տուր այս կեանքին, որուն գարունն իսկ մխիթարիչ յիշատակ մը չ'ընծողուց իր ազգային. բաւական էր այն ամեն ցաւերը, տառապանքները և թշուառութիւնը, զոր ես կը բեցի իմ կենացս ամեն օրերուն մէջ. պէտք չ'էր որ տեսնէի և զգայի նաև իմ ազգիս, իմ ազգականներուս և, ո՛հ, մինչև իմ թոռներուս ցաւերն ու թշուառութիւնը . . . : Տեսայ, Տէր, տեսայ և անոնց թշուառութիւնը այն հատկանուն մէջ ուր ծաղիկներով և վարդերով պոսկւած ու զարդարված ըլլալու էին, այն հատկանուն մէջ ուր անմեղութիւնը և սրբազանութիւնը ու խղճի հան-

դարաութիւնը էն աղքատ անձերն ալ անհոգ և անվիշտ կ'ընեն. իմ թոռներս միայն, ո՛հ, իմ սիրական և որբ թոռներս միայն դատաւարաբար են եղեր այն ծաղիկաթիթիթ դարնան մէջ թշուառագոյն էակներ ըլլալու: Կ'աղաչեմ, Տէր, դուն փոխէ անոնց ճակատագիրը և մի՛ թողուր որ անոնց կեանքին թելն ալ ոլորվի այն ճակատակին վրայ որմէ թշուառութիւն կը բղխի . . . : »

« Ա՛յ . . . անգութ մարդիկ. ճշմարտութիւն քարոզելու եկեր են. հաւատք քարոզելու. հաւատք մը՝ որ կաք, կռիւ, երկպառակութիւն և արիւնհեղութիւն կը հնձէ. հաւատք մը՝ որ անէծք և նղովք կը բուսցընէ իր գլխուն վրայ: Վատաւանահաճոյ գործ կը կատարեն այդ մարդիկը, մինչդեռ յանուն Վրաստանի կուգան մէկ լուծին ներքեւէն խլելով իրենց լուծին ներքեւ. դնելու զմարդիկ: Մարդոց ազատութեան տուող Վրաստանը առնուով կ'աշխատին զանոնք իրենց գերի ընելու և այդ բռնաւորները, քաղաքական իշխաններէն աւելի անգութ, մարդոց հոգուն վրայ ևս կ'ուզեն իշխել . . . : Ճշմարտութիւն քարոզելու եկեր են. ըստ ուրեմն. թող առաջ ճշմարտութիւնն ըմբռնելու կարող ընեն միտքերը: Եթէ երկիւղ չ'ունին իրենց վաճառելու դաժ ճշմարտութեանց համար, թող նախ միտքերը լուստուորեն . . . : »

« Բայց ես ի՞նչ պիտի ընեմ հիմայ . . . Ինչպէս պիտի ազատեմ իմ սիրական թոռս այդ անխղճ մարդոց ձեռքէն. ո՛հ . . . Ի՞նչ գծուար կայութեան մէջ կը դառնիմ . . . : Բայց չ'է, պիտի ազատեմ իմ անմեղ թոռս անոնց ճարակ ըլլալէ. այն բուն իսկ ճշմարտութիւնը պիտի քարոզեմ ես անոր բնական հակառակ անոնց քարոզածին, և խլելով իմ անմեղ հրեշտակս անոնց ձեռքէն՝ պիտի կանգնեմ յաղթանակս անոնց գլխուն վրայ: »

Գ.

Հաղիւ բարի ծերունին վերցրեալ վերջին բառը արտասանած էր, ահա անոր առաջնորդող երիտասարդը կէս ուրախ դէմքով ներս մտաւ և ըստ. « Հայրիկ, իմացայ որ երբ զձեզ բերելու համար տունէն դուրս ելնելու ըրեր են, անոնք ալ կռիւը դադարեցուցեր են և բոլոր իմ տարակայութեան ձեղի սպասելով քիչ մը հանդարտել են. ուստի շուտ ըրէք վեր երթանք. կը յուսամ որ այս կռիւը վերջնոր կ'ըլլայ և ամեն

բան Մոտուծով կը լըմնայ այս գիշեր :

— Մոտուած լե՛ք բերնէդ զաւակս
իմ գալը իմացան արգեօք :

— Ա՛յ, ես իրենց նստած սենեակը չըմտայ
դուրսը դայեկ մօրը հարցուցի ու ան իմա-
ցուց պատմածներս :

— Հատ աղէկ, տեսներք ինչ պիտի ընենք :
Երիտասարդը սենեակէն դուրս հանեց
ծերունին և անոր առաջնորդելով սանդուխքն
'ի վեր տարաւ : Ո՛րքայն սենեակին վրայ,
ուր ծերունին նստած էր, պարտիզահայեաց
սենեակ մը մացուց զանի և տարաւ ճակատի
բառտեռան մէջ տեղը նստեցուց :

Նոր աջ կողմը նստած էր բառտեռան
ծայրը հայր Մեղիմա Հռոմէական վարդա-
պետ մը, անոր քովը աթոռի մը վրայ նստած
էր եռսուննուհինգ քառսուն տարու կին մը
բաւական գեղեցիկ և գեր, անոր վարի քովն
ալ այր մը յիսունուհինգ վաթսուն տարու :
Բառտեռան միւս ծայրը ծերին ձախ կողմը
նստած էր տէր Բարսեղ, անոր վարի դին
քովնախ բառտեռան վրայ յիսուն յիսունու-
հինգ տարու այր մը : Սենեակին դրանը մօտ
աթոռի մը վրայ մեկուսի նստած էր գէտ 'ի
ծերին ձախ կողմը տասնեհինգ տարու միջա-
հասակ աղջիկ մը, շատ նիհար էր սախ և մի-
այն իր սակորները խօշոր ու հաստ ըլլալով էր
որ սակու քնէ գեր կ'երեւար, իր երակները
որոշ կ'երեւային իր սպիտակ մարմին ներքե-
ւէն՝ նման մարմարինի կապուտակ երակնե-
րուն, իր թուի շագանակագոյն կիսարձակ
մազերուն խաղաղքը գլխուն երկու կողմէն
այտերուն և պարանոցին վրայ երկնցած ըստ-
ուեր կը ձգէին անոնց ճերմակ և կարմիր գոյ-
ներուն վրայ, հաստ յոնքերը՝ աւազուտ ա,
նապատի մը եղբրը խիտ առ խիտ և կարգով
շարլած ծառերուն նման անոր լայն ճակատին
ներքեւի սեւ գիրերուն սրտածաւած տիգայն
գեղնութեան տխուր տեսիլը կը զուարթա-
ցնէին, իր արտեւանունքին երկայն թերերը
պահ մ'առաջ թափած արտաւրէն թրջովե-
լով՝ իրարու կտեր և աչերուն բոլորաբը նե-
տերու պէս շարվեր էին՝ կարծես թէ անոր
վրայ շարամուտեամբ և առանց ակնածու-
թեան նայող աչերուն մէջ խրխտելու համար :
Սրուն և հանդարտ աչերը շատ խորունկէն
նայող, այնպիսի բորութիւն մը ունէին որուն
աղբեցութեան ներքեւ մարդս իր սրտին խա-
րը կ'իջնէ և այն աչերուն տէրը իրմէ գերա-
զանց էակ մը գտնելով անոր արժանի լինելու
համար առարկնանալու կարօտութիւն կ'ըզայ,
իր չափաւոր քթին ներքեւ վեցերկ բերան մը

որուն շրթունքը քիչ մը դուրս ցըցլած էին՝
աւելի որոշ կերպով ցուցնելու համար ի-
րենց ձեւաւոր ելեւթը, որ հեղահամբայր
բնաւորութեան վաղածանօթ նշանն է : 'Ի՛մ-
քը կըր, վիզը հաստ՝ տաղանդալց գլխու մը
արժանի բուն, կուրծքը լայն, ոտքերը մանր :

Այս չքնաղ օրիորդը երբ տեսաւ բարի
ծերունին, զուարթացաւ քիչ մը և ուղեց
վազել անոր ձեռքը համբուրել բայց վախա-
լով որ սենեակին լուծիւնը կը խանգարի
և կամ մէկը գգգոհ կ'ըլլայ իր ըրածին հա-
մար, միայն իր աթոռին վրայ շարժեցաւ, և
ապա սկսաւ դարձեալ արտասուել :

Օ՛երունին բերող երիտասարդը գնաց
այս աղջկանը քովը նստաւ ու « ալ մի լար,
ահա բերի », ըսաւ ցած ձայնով :

Սիւս նստողները և ոչ իսկ շարժեցան,
ամենուն գէմքին վրայ անհնարին սրտմոռ-
թիւն մը կը փայլէր : Ա՛րէժինդրութեան ու
գին իրենց երեսին վրայ այնչափ կատարեալ
կը նշմալէր, որ մէկ նայուածքով մարդ կ'ի-
մանար թէ իրարմէ իսոյք մը, բառ մը կ'ըս-
պասեն իրար բղբաւելու համար : Հայր Մեղի-
մա իր քովններովը և Տէր Բարսեղ իր քու-
վինովը գէմ առ գէմ դաժան գէմքով նստած՝
կը ներկայացնէին իրարու յիշատակ
կրկին բանալներ, որ յաղթութիւնն անորոշ
մնացած պատերազմէն ետքը անհանդիստ սըր-
տով և անհամբեր հոգով երկրորդ նշանի մը
կ'սպասեն :

Բարի ծերունին նստաւ բառտեռան վը-
րայ և ոտքերը տակը առնելէն ետքը « Խաչա-
տնւր, զաւակս, ըսաւ երիտասարդին, հոս
մանեւէն 'ի վեր ամենեւին ձայն չըլտեցի, ար-
գեօք մարդ չըկայ հոս :

— Ա՛յ, հայրիկ հոս են, ամենքն ալ հոս են :

— Ո՞վ կայ հոս՝ ըսէ նայիմ :

— Քու աջ կողմդ հայրիկ, հայր Մեղիման
է նստեր :

— Հատ աղէկ, — դարձաւ անոր ալ տաճ-
կերէն բարեւ տուաւ :

— Նոր վարի քովը իմ մայրս :

— Իմ հայրս, — սիրական Տորոթիան, ձեռ-
քըս ալ պագնել չ'էս ուղեր :

'Ի՛ժկամակութեամբ ելաւ կինը տեղէն,
ու գնաց ձեռքը պագաւ և եկաւ տեղը նըս-
տաւ :

— Նոր վարի քովը նստեր է անոր այրը :

— Ներքեւ, պօռայ Տորոթիան, հայրս չ'են
կրնար կոր ըսել :

— Բայց իմ հայրս, մեռած է մայրիկ, պա-
տասխանեց երիտասարդը :

— Լեւոնէք, դուքն ծերունին իշխանական ձայնով մը և երկուքն ալ լուեցին, Ինք ալ բարեւ Յակոբ աղա ըսաւ ու դարձաւ երկտասարդին, շարունակէ, ուրիշ ո՞վ կայ :

— Չախ կողմը նստած է Տէր Իսարսեղ հայրը :

— Օրհնեմ, Տէր հայր. — Մտաւած օրհնէ Եփրատնէս Միս քտաւ քահանան :

— Անոր քովը նստած է, շարունակեց երկտասարդը, իմ հօրեղբայրս :

— Սարգիս, ըսաւ ծերունին, դուն ալ չ'ուզեցիր քու հօրդ ձեռքը պագնել :

Սարգիս եկաւ հօրը առջևը, բռնեց ձեռքը պագաւ :

— Օգնանիս, ինչու այդպէս կը դողայ ձեռքդ ըսաւ ծերունին իր որդւոյն, և թուանիս դառնալով հարցուց. հապա Սօֆիկո ուր է, ո՞ր է քորդ Խաչատուր :

— Հոս է հայրիկ, ահա կուգայ :

Աղջիկը ելաւ իր մեծ հօրը առջևը դնաց և անոր ձեռքը իր ձեռքերուն մէջ առնելով սկսաւ համբուրել և իր աչքերուն քսել : Իսկ ծերունին ալ չըկրցաւ ինքզինքը բռնել և իր դողդօջուն թևերով վերցուց թշուառ աղջիկը երեսը բերաւ երեսին դրաւ առանց բառ մը արտասանել կարողանալով : Ութսուն տարու ծերունիին և տասնհինգ տարու ծաղկահասակ աղջկան արտասուքները իրար խառնուիցան :

Այս սրտաշարժ տեսարանը գիտեցին ձախ կողմէն արտասուելից աչքերով և աջ կողմէն անդուծ կատաղութեամբ :

Շարունակել

Սէնտուայը Հովատիս լրագրոյն 431 թւոյն մէջ հետեւեալը կը կարգանք :

Ազգին վերաբերեալ թե՛ գաղափիր՝ ճշ և աւելի թե՛ աւելի ճշ :

Հարիւր յիսուն տարիէ ՚ի վեր ազգը ազգասիրութեան հրաւիրելու համար ճար չը մնաց որ չըփնարուի. այս վերջին առեւններս տուղինս մը լրագիր ամեն օր այս բանս կը քարոզեն ազգին, և մէկ զրօստա ալ (տասն երկու տուղինս) ընկերութիւն այս բանս ազգին մէջ ՚ի գոյ ամէրու կը ջանայ. ընդունայն տալնապ, ընդունայն աշխատութիւն, աւելի խելացի մարդիկ ազգասիրութեան ճշմարիտ յուսուածք (թըլսըմ) փնտռեցին, և գտան և այս է,

Թ Է Ա Թ Ր Օ

կամ գրաբառ հայ լեզուաւ թատրոն. որովհետեւ օտար բառ մըն ալ չըգործածելը ազգասիրութիւն մըն է. արդ թէաթրօ չէ այլ թատրոն կամ թատր և նշանակութիւնն ալ ազգասիրութեան տեղի մը կամ կեդրոն մը ըսել է :

Ի զուր այս յուսուածքը վանքերու մէջ, դպրոցներու մէջ, ընկերութեանց մէջ, գրքերու մէջ, լրագիրներու մէջ, Հիւնքեար իսկէլէսին, և ինչուան Մտանա փնտռողներ եղան. չէինք գիտեր որ Պէյօղլուի մէջ և մեր քթին ծայրն է եղեր. հարիւր հազար անգամ առջեւէն անցած դարձած ենք և չենք տեսած. փառք Մտուծոյ հիմա գտանք և չորս կողմը պատ քաշեցինք. և ազգասիրութեան յուսուածքը մէյ մըն ալ մեր ձեռքէն ելնելը չունի :

Այսուհետեւ ով որ ազգին ազգասիրութեանը վրայ կը տարակուսի, թող Պէյօղլուի թատրոնը հրամէ և տեսնէ. մինչդեռ ամենայն ընկերութիւններ անապատ են, ընթերցարանները անապատ, ժողովները անապատ, մտաւորները թափուր և տոմսակները բաց : Պէյօղլուի թէաթրոն, քան լիցի. Պերայի թատրոնը չէն և բաղմամարդ է. ազգին գրեթէ խաւորները հոն, մեծամեծները հոն, արհեստաւորները հոն, աղքատը հոն, ընտանիքը հոն, աճեր յորդեր է. Կիշեր տառն ալ մեն մարդ սարկով, և ոտքով երթալով ազգասիրութեան գործը գործադրելու վրայ է. ահ. երջանկաւէս դար. ո՞չ բախտաւոր ժամանակ, չըր ամի ոչ ետես և ո՞նի ոչ լրաւ և ՚ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ : Երեսուցի, ազգասիրութիւն չըկայ ըսելով կրնո՞ս գեռ ազգապիկել. թատրոնը հրամէ և տես. երբ այսչափ ժողովներու հարիւր նամակով հաղիւ թէ քսան հոգի կրնար գալ, հոս մէկ թէաթրոյի ազգովը հազարաւոր անձինք կը գիզուին և տոմսակն ալ ամուսնութեան տարեգլխուն չըթողով և կանխիկ փայլուն գայիմէներ համբերով : Այեցե՛ ազգասիրութիւն :

Գերեզմանին մէջ ՚ի միասին չըպառկելու համար արիւն թափող Լուսաւորչական և Չուինկիական, հոն քովէ քով կը նստի. Հռովմեական, Լիւթիանական, Աբեայի, Գօլէճի, Լիւկիւրցի, Սթամբուլի, Լուսաւորեալ, Խաւարեալ, ամենն ալ գերի գրկի, մէկ զգացմամբ և մէկ մտածութեամբ, ՚ի միասին կը խնդան, ՚ի միասին կուլան, ՚ի միասին ազգասիրութիւն կը յուզեն : Այս

աղբին մէջ միտւթիւն չըլլար ըսողներն ո՞ւր էք .
անհ չար վատակներ , տեսներք այս ալ կրնա՞ք
մատերնիդ փաթթել :

Եղիշէն անգամ թէ որ հիմա ողջ ըլլար ,
բեզու կը փոխէր և կ'ըսէր . թատրոնակա-
նութիւն մայր բարեաց , անթատրոնականութե-
թիւն ծնող չարեաց . սակայն աղբին թէաթ-
րօյի հարիզներն ծագած այս բարեգործութե-
թիւնն ալ չքաշողներ ըլլալով , բամբասող-
ներ ալ պիտի գտնուին անշուշտ . եթէ Եստ-
ուած ուղէ , ասոնք ալ մի առ մի Սգաբէնին
պարկը կը մոնեն . և իրաւ ըսելու համար ,
Սգաբէնին բաղկին ալ հաստը գաւաղանին ալ
աղէկ կրնամք վատահիլ և տարակոյս չունիմք
թէ , այս պարկէն քանի մէկ աղղատեացներ ,
աղղատէր ըլլալով դուրս պիտի ելնեն :

Սակայն աղբին համար այսչափ բարեաց
և աղէկութեանց պատճառ ըլլալիք այս թէ-
աթրօն ինչպէս հաստատուել է , ինչպէս
կարգի գրվել է , դերասանները սրճիք են ,
և իրենց վարպետութիւնը ինչ աստիճանի է ,
զասոնք սրչափ ալ աղբին պատմագիրները
անտարակոյս մի առ մի գրի պիտի առնուն ,
մեղի ալ պարտք է հիմակուրէն աղբին այս
նիւթիս վրայ քանի մը տեղեկութիւն տալ .
ինչպէս որ աշխարհիս ուրիշ էն մեծ գիտ-
ուածներն ալ , մինչդեռ մէկ կողմէն պատմա-
գիրները գրի կ'առնուն , մենք ալ մեր լրագ-
րոյն մէջ կ'անցընեմք . այս պարտքը կը ճան-
չենք . սակայն այս ալ կը խոստովանինք որ
դեռ գործադրութեանը մէջ տկար կը գլու-
նուինք : Եւ մեր մարդ մեղի իրաւունք կուտայ
որ աղբին կենաց կամ մահուանը առիթ ըլ-
լալիք այսպիսի ծանր խնդիր մը մէկ նայուած-
քով չըրնար պարզելիլ , կամ գոնէ մեր քովը
այս սուր տեսութիւնը չըկայ :

Սենք մեր առաջին տեսութիւնը աղշու-
թեան կուտանք . երկրորդով կը գիտեմք և
երրորդով կը մեկնեմք . և ինչուան որ այս ե-
րեք տեսութիւնը կատարեալ չըլլան , հիմա
կան բան մը չենք կրնար գրուցել . սակայն բո-
լորովին լուռ չըկենարու համար ալ այսպէս
ուրուագիծ մը կրնանք շինել :

Դերասաններուն ոմանց քով խօսք կայ
շարժում չըկայ . ոմանց քով ալ շարժում կայ
խօսք չըկայ . մէկ մասը մեքենայով շարժող
շրթունքներ , ուրիշներն ալ մեքենայով շար-
ժող ձեռքեր . այս պղտիկ պակսութիւնը թէ
որ վերնայ , հանդիսատեսը կենդանի չըթուի :

ներ և կենդանի ձեռքեր ալ պիտի կարենան
տեսնել Սգաբէնին պէս : Սէկը պէտք է որ
խաղին մէջ միշտ մատմադէններուն միայք ձգէ
թէ , չենային վրայ իրենք Եղաւնի կամ Երուս-
չէն , բայց Օգրայինէթ և Եասէնթ են , և
Սոյիէնին կատակերգութեանը մէջ Եղաւնի
և Երուս չըկայ : Սակայն այս ալ ուղղելի բան
մըն է . ասոնցմով մէկտեղ , թէ որ մէջ տեղը
կախած ջահը փայտէ դառ ուրիշ բանով մը
վառելու ճարը գտնուի , և եթէ ջահին տակ
նստողները սքարմաչէթի անձրեւով ձեք ձեք
մակ չըլլան , թէաթրօյին ուրիշ պակսութիւ-
նը գտնողները կարծեմք որ արդարութեան
չըջանակէն դուրս կը մնան :

Վերջապէս , և որովհետեւ ամեն բանին
վերջաւորութիւնն է ընդունելի , թէաթրօ-
յէն վերջը խաղացուած ֆարսաներն ալ , թէ-
աթրօյին մեծ բաղդ մը պատրաստելու վրայ
են . այս մասին բաւ մեղ ամենայն գովեստ և
դրուատիք քիչ են . որովհետեւ ամենին չենք
վախնար որ , տեսուչ հեղինակը կարենայ հը-
պարտութեան փորձութիւններուն մէջ ինչալ
բնութեան իրեն առատ առատ շնորհածէն
աւելի ալ մեծցընելով իւր քիթը :

Եւս յօգուածը , որ բացատրութեան կա-
րօտութիւն չ'ունի ամենեւին , հոս մեր թեր-
թին մէջ օրինակելով կը գնենք մեր ընթերցո-
ղաց և Եղբին աչաց առջևը , անոնց դատու-
ղութեանը յանձնելով :

Բ Ե Ռ Դ Ի Բ

ՀԱՅ-ԳԱՂՂԱՒԱՐԵՆ

ՅՕՐԻՆԵԱՅ ԱՄԲՐԱՍԻԱՍ ԳԱՖԱՅԵԱՆ

1861

Եւս գիրքին հեղինակն է Եմբրոսիոս վար-
դապետը , որ երկար ատեն աշխատելով մօ-
տերս լրացուց իր աշխատասիրութիւնը : Զի-
մայ ալ զրկած է Պօլիս վաճառվելու համար
գրավաճառներուն քով :

ԽՐԵԱԳԻՐ = ՏՆՕՐԵՆ

Յ . Գ . ՍԸՎԱՃԵԱՆ

Ի ՂԱԼԱԹԱ Կ . ՊՕԼՍՈՅ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻՀԻՆՍԻՍԵԱՆ

ՀԱՅՈՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՓՈՂՈՅ ԹԻԻ 17

Զատուի Զեքիան վիճագր.
 Գրողը տանի քու ծախած գլխարկներդ ալ, քեզ ալ, երդում կ'ընեն որ այս երկու
 գլխարկներ քանի զրուշ կ'ըմբարեն կ'որնէ մեծ աղջրկանս լման օժիտին այնչափ
 ստակ ծախք չ'ըրի :